

Sisteme cu microunde

Curs #3: Linii de transmisie

George Marian Vasilescu

Facultatea de Inginerie Electrică, Universitatea Politehnica din București

03 Mar. 2018

Cuprins

- 1** Introducere în teoria microundelor
  - Spectrul electromagnetic
  - Microundele
- 2** Introducere în teoria liniilor de transmisie
  - Linii de transmisie
  - Circuite cu parametrii distribuiți
- 3** Ecuțiile liniilor de transmisie
  - Ecuțiile telegrafiștilor
  - Impedanța caracteristică

Cuprins

- 1** Introducere în teoria microundelor
  - Spectrul electromagnetic
  - Microundele
- 2 Introducere în teoria liniilor de transmisie
- 3 Ecuțiile liniilor de transmisie

Ce este spectrul electromagnetic?

Undele electromagnetice (EM) pot fi aranjate de-a lungul unui domeniu continuu numit **spectru electromagnetic** în funcție de:

frecvență sau **lungime de undă**.

De ce se poate face această aranjare?

Deoarece undele electromagnetice posedă o serie de **caracteristici comune**. Anume, orice undă EM armonică:

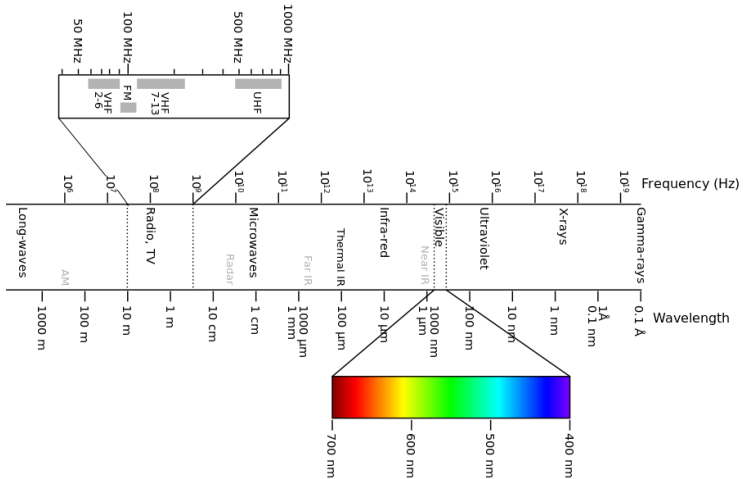
- 1 corespunde unui câmp electric și unuia magnetic, ambele oscilând la aceeași frecvență f ,
- 2 se propagă în vid cu aceeași viteză c , *indiferent* de frecvența f ,
- 3 are aceeași relație între lungimea de undă λ și frecvența f , anume: $\lambda = c/f$.

Viteza luminii în vid c

$$c = 299\,792\,458 \text{ m/s} \approx 3 \times 10^8 \text{ m/s}$$

În acest curs vom utiliza preponderent valoarea aproximativă.

Spectrul electromagnetic

[commons.wikimedia.org/wiki/File:Electromagnetic-Spectrum.png]

Domeniul de frecvențe al microundelor

Nu există un consens asupra limitelor domeniului microundelor. În general, putem spune că microundele sunt cuprinse în domeniul

$$f \in (3, 300) \text{ GHz} \quad \lambda \in (10 \text{ cm}, 1 \text{ mm})$$

Prefixul „micro”

- Prefixul „micro” *nu se referă la lungimea de undă a microundelor!*
- Acesta indică faptul că *microundele* au lungimi de undă mai mici în raport cu undele radio.

Exemple de aplicații ale microundelor

- Sisteme de telecomunicații (GSM, Wi-Fi, satelit, etc.).
- Sisteme RADAR (urmărire ține, ghidare rachete, control trafic aeroport, meteo, etc.).
- Aplicații în cercetare (radioastronomie, fizica atomică și nucleară, etc.).
- Sisteme de încălzire (cuptorul cu microunde – casnic și industrial).
- etc.

Cuprins

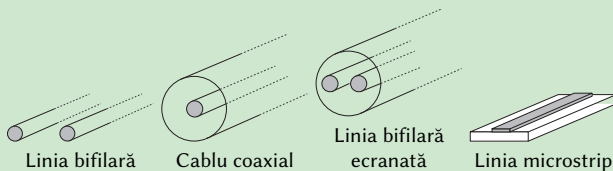
- 1 Introducere în teoria microundelor
- 2 Introducere în teoria liniilor de transmisie**
  - Linii de transmisie
  - Circuite cu parametrii distribuți
- 3 Ecuțiile liniilor de transmisie

Linia de transmisie

Definiție

O linie de transmisie (LT) este o structură formată din cel puțin două conductoare, de-a lungul căreia se propagă o undă electromagnetică (EM).

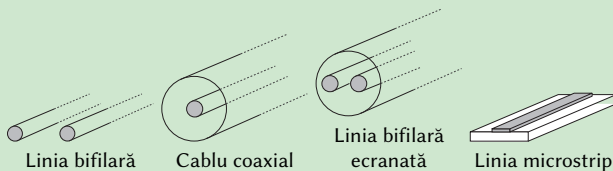
Exemple de linii de transmisie

Linia de transmisie

- În unele exemple sunt mai mult de două conductoare, dar *doar două* din acestea prezintă borne la intrarea și ieșire în linie.
- În cadrul acestui curs veți studia numai LT a căror secțiune transversală este uniformă.

Exemple de linii de transmisie

Câmpul electromagnetic în liniile de transmisie

Modul TEM

- Câmpul electromagnetic în liniile de transmisie are o distribuție aparte.
- La orice moment t atât $\vec{E}$ cât și $\vec{H}$ sunt situați complet în planul transversal (săgețile nu ies din plan).
- Deci, când unda se propagă de-a lungul liniei, vectorii $\vec{E}$ și $\vec{H}$ oscilează în permanență în planul transversal.
- Numim acest *mod* de propagare mod **TEM** (transversal electric magnetic).

Observație

Pe linie pot apărea și alte moduri de propagare, însă acestea nu se studiază folosind Teoria Liniilor de Transmisie.

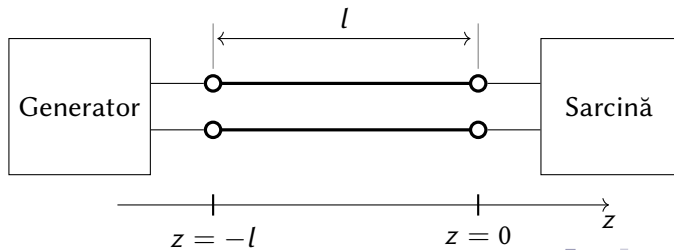
Câmpul electromagnetic în liniile de transmisie

Tensiunea și curentul în modul TEM

- În modul TEM putem defini în fiecare secțiune (deci în fiecare poziție z):
  - tensiunea electrică $u(z, t)$ între conductori,
  - intensitatea curentului electric $i(z, t)$ a conductorilor.
- Deci, pentru a putea analiza o LT este suficient să determinăm $u(z, t)$ și $i(z, t)$.
- Nu e nevoie să analizăm câmpul electromagnetic $\vec{E}$ și $\vec{H}$ local, în fiecare punct din secțiune.

Notații, simboluri și coordonate

- Indiferent de geometria liniei, aceasta se reprezintă ca în figură.
- Notăm lungimea liniei cu l .
- Notăm poziția pe linie cu z .
- Plasăm originea ($z = 0$) a axei Oz la sarcină.
- Această alegere a originii simplifică anumite calcule.
- Deci, vom lucra numai cu poziții negative $z < 0$.

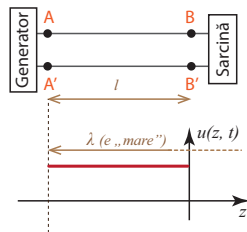
Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

Pentru simplificarea expunerii, presupunem că rezistența liniei este neglijabilă. Deci, căderea de tensiune de-a lungul acesteia poate fi ignorată.

Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

Circuite cu parametri concentrați

- Tensiunea aplicată la poarta $A - A'$ apare instantaneu la poarta $B - B'$:
$$u_{AA'}(t) = u_{BB'}(t) \quad \forall t.$$
- Regăsim aceeași tensiune în orice poziție z de-a lungul cablului.

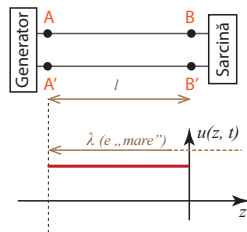

Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

Circuite cu parametri concentrați

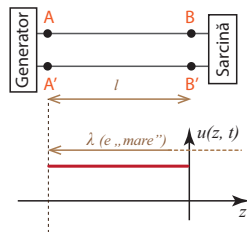
- Tensiunea aplicată la poarta $A - A'$ apare instantaneu la poarta $B - B'$:
$$u_{AA'}(t) = u_{BB'}(t) \quad \forall t.$$
- Regăsim aceeași tensiune în orice poziție z de-a lungul cablului.
- În acest caz putem defini diverși parametri *concentrați* pentru linie.
- De ex. putem spune că aceasta are o rezistență R dată de conductorii ei.

Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

Circuite cu parametri concentrați

- Numim aceste tipuri de circuite: **circuite cu parametri concentrați**.
- Sunt circuitele pe care le-ați studiat la Teoria Circuitelor Electrice în anul II.

Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

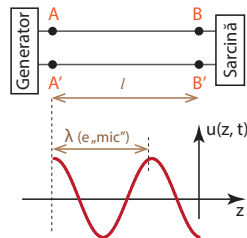
Circuite cu parametrii distribuți

- Dar dacă tensiunea $u_{AA'}(t)$ variază foarte repede în timp? De ex. are frecvența mare.
- O vom mai regăsi instantaneu la celălalt capăt?

Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

Circuite cu parametrii distribuți

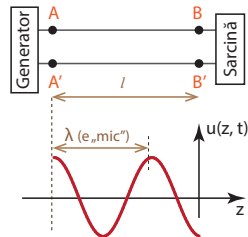
- Dar dacă tensiunea $u_{AA'}(t)$ variază foarte repede în timp? De ex. are frecvența mare.
- O vom mai regăsi instantaneu la celălalt capăt?
- NU! În acest caz nu mai putem neglija propagarea.

Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

Circuite cu parametrii distribuți

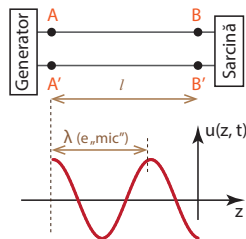
- Tensiunea aplicată la poarta $A - A'$ apare la poarta $B - B'$, dar după o durată de timp ce nu poate fi neglijată.
- În plus, tensiunea $u(z, t)$ variază de-a lungul cablului.
- Aceasta e o consecință a lungimii mici de undă (ce se datorează frecvenței mari).
- În acest caz parametrii liniei sunt *distribuți* de-a lungul acesteia.

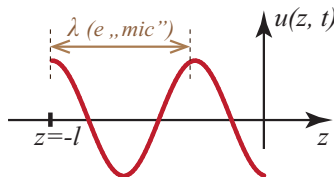
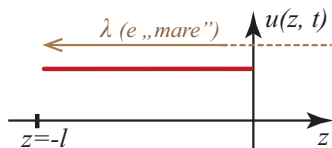
Cum variază tensiunea de-a lungul unei linii?

Circuite cu parametrii distribuți

- Numim aceste tipuri de circuite: **circuite cu parametrii distribuți**.
- Sunt circuitele care se studiază în Teoria Liniilor de Transmisie.
- Le veți studia și voi în prima parte a acestui curs.

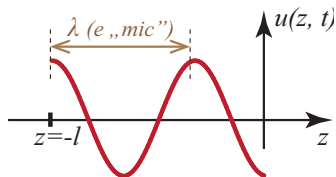
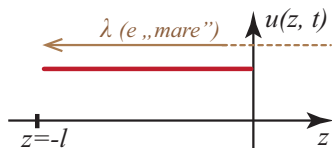

Comparația celor două tipuri de circuite

- Dar de ce la circuitul din stânga tensiunea este o undă în timp ce la cel din dreapta nu este?
- Când apar, de fapt, undele?

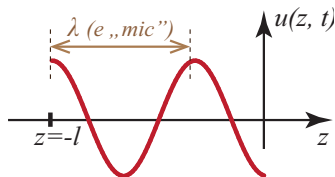
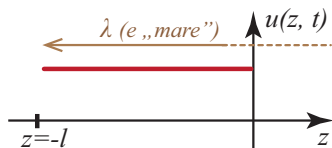
Comparația celor două tipuri de circuite

- De fapt, în ambele cazuri se stabilesc unde de-a lungul liniei de transmisie.
- Numai că în cazul din stânga lungimea de undă λ este foarte mare!
- Este atât de mare încât nu sesizăm variația acesteia de-a lungul liniei.

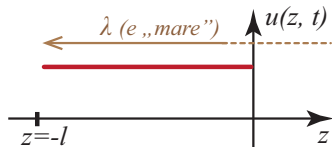

Comparația celor două tipuri de circuite

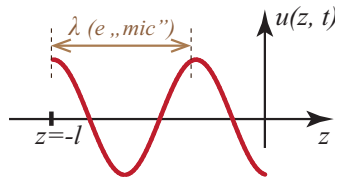
- Desenul din stânga e un caz particular al celui din dreapta pentru care λ este mult mai mare decât lungimea l .
- E ca și cum am făcut un „zoom” pe o porțiune a liniei din dreapta.

Comparația celor două tipuri de circuite

Circuite cu parametri concentrați

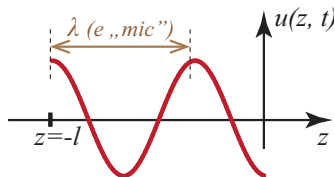
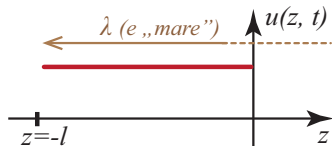
Dimensiunea circuitului fizic este mult mai mică decât lungimea de undă λ .

Circuite cu parametri distribuți

Dimensiunea circuitului fizic este comparabilă sau mai mare decât lungimea de undă λ .

Comparația celor două tipuri de circuite

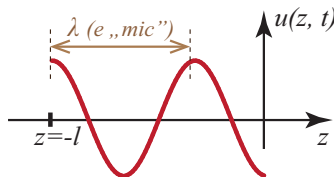
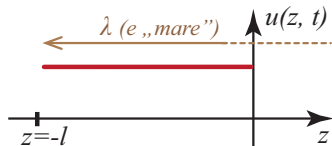
Circuite cu parametrii concentrați

- Întotdeauna
 $u_{AA'}(t) = u_{BB'}(t) \quad \forall t.$
- $u(z, t), i(z, t)$ nu variază cu poziția z

Circuite cu parametrii distribuți

- În general
 $u_{AA'}(t) \neq u_{BB'}(t) \quad \forall t$
- $u(z, t), i(z, t)$ variază considerabil cu poziția z

Comparația celor două tipuri de circuite

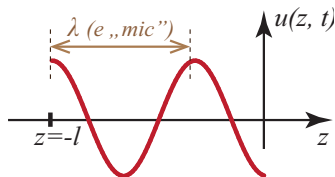
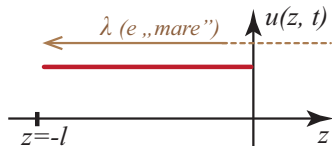
Circuite cu parametrii concentrați

- Parametrii R , L , G , C sunt *concentrați*.
- De ex. R este rezistența totală a liniei și e dată de conductorii din componența acesteia.

Circuite cu parametrii distribuți

- Parametrii sunt *distribuți* de-a lungul liniei.
- Putem calcula și în acest caz o rezistență totală R a liniei.

Comparația celor două tipuri de circuite

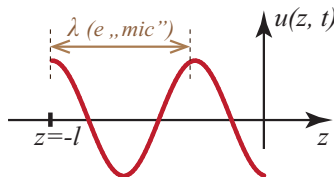
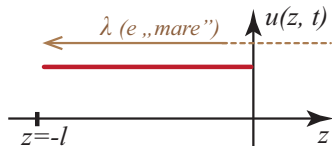
Circuite cu parametrii concentrați

- Parametrii R , L , G , C sunt *concentrați*.
- Am putea folosi R pentru a calcula căderea de tensiune pe linie când aceasta e străbătută de un curent.

Circuite cu parametrii distribuți

- Parametrii sunt *distribuți* de-a lungul liniei.
- Dar în acest caz, R nu ne mai este utilă în analiza liniei.

Comparația celor două tipuri de circuite

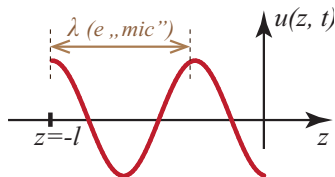
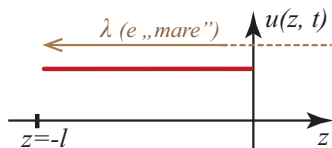
Circuite cu parametri concentrați

- Parametrii R , L , G , C sunt *concentrați*.
- Am putea folosi R pentru a calcula căderea de tensiune pe linie când aceasta e străbătută de un curent.

Circuite cu parametri distribuți

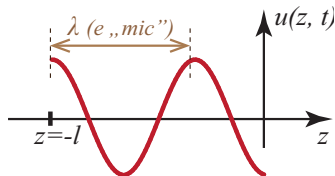
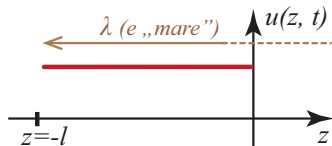
- Parametrii sunt *distribuți* de-a lungul liniei.
- Ne trebuie o „rezistență locală” R' , ce există în fiecare punct de pe linie.

Comparația celor două tipuri de circuite

- Dar, până la urmă, care din cele două teorii sunt „corecte”?

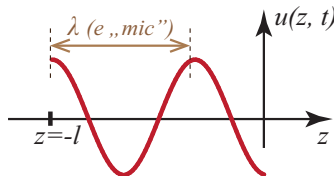
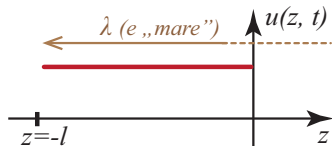
Comparația celor două tipuri de circuite

- Dar, până la urmă, care din cele două teorii sunt „corecte”?
- Răspuns: ambele!
- Ca să ne dăm seama ce teorie aplicăm, comparăm lungimea liniei cu lungimea de undă.

Comparația celor două tipuri de circuite

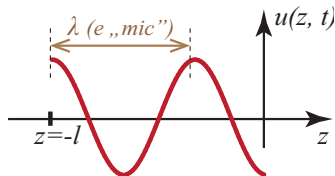
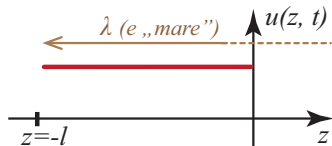
Parametrii sunt *concentrați*

- Atunci când $l \ll \lambda$.
- În acest caz fenomenele asociate undelor sunt neglijabile
- și linia se numește **linie scurtă**.

Parametrii sunt *distribuți*

- Atunci când $l > 0,01\lambda$.
- În acest caz fenomenele asociate undelor (de ex. reflexii) NU sunt neglijabile
- și linia se numește **linie lungă**.

Comparația celor două tipuri de circuite

În ce caz o linie este *lungă*

Atenție la termeni! Proprietatea „lungă” se referă la lungimea liniei atunci când este *comparată* cu lungimea de undă folosind criteriul de mai sus.

De ex. o linie de 1km poate fi scurtă dacă lungimea undei ce se propagă pe aceasta este mult mai mare de 1km. O linie de 3cm poate fi lungă dacă lungimea undei ce se propagă pe aceasta este comparabilă cu 3cm.

Cuprins

- 1 Introducere în teoria microundelor
- 2 Introducere în teoria liniilor de transmisie
- 3 Ecuțiile liniilor de transmisie
  - Ecuțiile telegrașiștilor
  - Impedanța caracteristică

Parametrii primari ai unei LT

Orice linie de transmisie este descrisă de următorii parametrii distribuți:

- $R' \left[\frac{\Omega}{m} \right]$ rezistența lineică a ambilor conductori,
- $L' \left[\frac{H}{m} \right]$ inductivitatea lineică dintre cei doi conductori,
- $G' \left[\frac{S}{m} \right]$ conductanța lineică a izolatorului dintre cei doi conductori,
- $C' \left[\frac{F}{m} \right]$ capacitatea lineică dintre cei doi conductori.

Parametrii primari ai unei LT

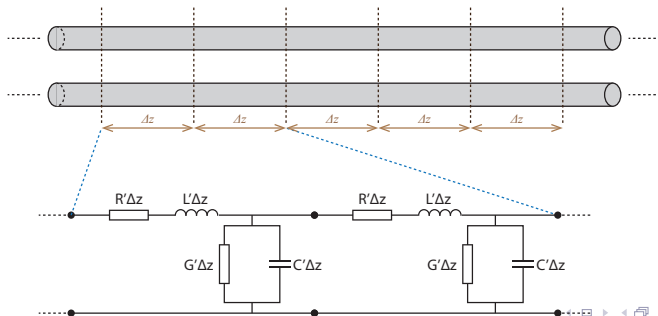
- Parametrii R' , L' , G' , C' se numesc **parametrii primari** ai liniei și depind de
  - material,
  - geometria secțiunii transversale.
- Comportarea electrică a LT e *complet* descrisă de aceștia.

Observație

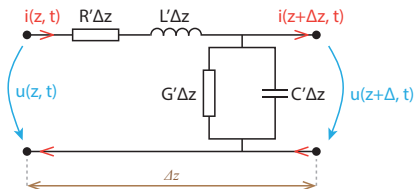
Parametrii primari sunt parametri lineici (definiți pe unitatea de lungime). Veți avea grijă să nu îi confundați cu parametrii concentrați $R[\Omega]$, $L[H]$, $G[S]$, $C[F]$ studiați la TCE în anul II.

Modelarea liniilor de transmisie

- Pentru a modela LT divizăm linia în mai multe porțiuni de lungimi Δz mici.
- Deoarece porțiunile au lungimi mici putem considera că acestea au parametri concentrați.
- Deci, fiecare porțiune poate fi modelată cu diportul din figură.

Ecuțiile telegrafiștilor

- Am aplicat T1K și T2K.
- Am considerat $\Delta z \rightarrow 0$.
- Am dedus în clasă ecuațiile (1)

$$-\frac{\partial u(z, t)}{\partial z} = R' i(z, t) + L' \frac{\partial i(z, t)}{\partial t} \quad (1a)$$

$$-\frac{\partial i(z, t)}{\partial z} = G' u(z, t) + C' \frac{\partial u(z, t)}{\partial t} \quad (1b)$$

Acestea se numesc **ecuațiile telegrafiștilor** și sunt valabile pentru fiecare poziție z de pe linie.

Ecuatiile telegrafigștilor în complex

- Considerăm doar cazurile în care u sau i aplicate la capetele liniei sunt sinusoidale.
- Deci, undele ce se stabilesc pe linie vor fi și ele armonice.
- Deci, putem folosi reprezentarea în complex:

$$u(z, t) \Leftrightarrow \underline{U}(z) \quad \frac{\partial u(z, t)}{\partial t} \Leftrightarrow j\omega \underline{U}(z)$$

Ecuatiile (1) devin

$$-\frac{d\underline{U}(z)}{dz} = (R' + j\omega L')\underline{I}(z) \quad (2a)$$

$$-\frac{d\underline{I}(z)}{dz} = (G' + j\omega C')\underline{U}(z) \quad (2b)$$

Ecuatiile (2) s.n. **ecuatiile telegrafigștilor în complex.**

Ecuatiile undelor (în complex)

- Ecuatiile (2) sunt „cuplate”. Dorim să le decuplăm.
- Deci, vrem să extragem necunoscutele $\underline{U}(z)$, $\underline{I}(z)$ din sistemul de ecuații.

Ecuatiile deduse în clasă au expresiile

$$\frac{d^2 \underline{U}(z)}{dz^2} - \underline{\gamma}^2 \underline{U}(z) = 0 \quad (3a)$$

$$\frac{d^2 \underline{I}(z)}{dz^2} - \underline{\gamma}^2 \underline{I}(z) = 0 \quad (3b)$$

unde

$$\underline{\gamma} = \sqrt{(R' + j\omega L')(G' + j\omega C')}$$

Ecuatiile (3) s.n. **ecuatiile undelor în complex.**

Constanta complexă de propagare

Constanta $\underline{\gamma}$ se numește **constantă (complexă) de propagare**.

$$\underline{\gamma} = \sqrt{(R' + j\omega L')(G' + j\omega C')} = \alpha + j\beta \quad (4)$$

- α este constanta de atenuare [Np/m].
- β este constanta de fază [rad/m].
- Radicalul din 4 se extrage a.î. $\alpha > 0, \beta > 0$.
- $\underline{\gamma}$ depinde *doar* de parametrii primari și de frecvență.

Soluțiile ecuațiilor undelor

Ecuțiile undelor (3) au soluțiile

$$\underline{U}(z) = \underline{U}^+(z) + \underline{U}^-(z) = \underline{U}_0^+ e^{-\gamma z} + \underline{U}_0^- e^{\gamma z} \quad (5a)$$

$$\underline{I}(z) = \underline{I}^+(z) + \underline{I}^-(z) = \underline{I}_0^+ e^{-\gamma z} + \underline{I}_0^- e^{\gamma z} \quad (5b)$$

Interpretarea soluțiilor

- Pe LT există două unde:
  - una de tensiune (5a),
  - una de curent (5b).
- Fiecare e compusă, la rândul ei, din alte două unde ce se propagă în sensuri diferite. De ex. (5a) este compusă din
  - Unda directă $\underline{U}^+(z) = \underline{U}_0^+ e^{-\gamma z}$,
  - Unda inversă $\underline{U}^-(z) = \underline{U}_0^- e^{\gamma z}$.

Soluțiile ecuațiilor undelor

Ecuțiile undelor (3) au soluțiile

$$\underline{U}(z) = \underline{U}^+(z) + \underline{U}^-(z) = \underline{U}_0^+ e^{-\gamma z} + \underline{U}_0^- e^{\gamma z} \quad (5a)$$

$$\underline{I}(z) = \underline{I}^+(z) + \underline{I}^-(z) = \underline{I}_0^+ e^{-\gamma z} + \underline{I}_0^- e^{\gamma z} \quad (5b)$$

Interpretarea soluțiilor

- Constantele $\underline{U}_0^+$, $\underline{U}_0^-$, $\underline{I}_0^+$, $\underline{I}_0^-$ rezultă din condițiile de frontieră (depind de ceea ce conectăm la capetele liniei).
- Toate undele din (5) au aceeași $\underline{\gamma}$ deci aceeași α , β , λ , v_f .

Impedanța caracteristică

Impedanța caracteristică a fost obținută în clasă. Aceasta are expresia

$$\underline{Z}_0 = \sqrt{\frac{R' + j\omega L'}{G' + j\omega C'}} \quad [\Omega] \quad (6)$$

Ecuatiile (5) devin

$$\underline{U}(z) = \underline{U}^+(z) + \underline{U}^-(z) = \underline{U}_0^+ e^{-\gamma z} + \underline{U}_0^- e^{\gamma z} \quad (7a)$$

$$\underline{I}(z) = \underline{I}^+(z) + \underline{I}^-(z) = \underline{I}_0^+ e^{-\gamma z} + \underline{I}_0^- e^{\gamma z} \quad (7b)$$

$$= \frac{\underline{U}_0^+}{\underline{Z}_0} e^{-\gamma z} - \frac{\underline{U}_0^-}{\underline{Z}_0} e^{\gamma z} \quad (7c)$$

Rezultă că $\underline{Z}_0 = \frac{\underline{U}^+(z)}{\underline{I}^+(z)} = -\frac{\underline{U}^-(z)}{\underline{I}^-(z)} \implies \underline{Z}_0 = \frac{\underline{U}_0^+}{\underline{I}_0^+} = -\frac{\underline{U}_0^-}{\underline{I}_0^-}$

Impedanța caracteristică - observații

Observații

Impedanța caracteristică Z_0 :

- nu depinde de poziția z și nici de lungimea liniei,
- nu este impedanța măsurată la capătul cablului,
- în general, nu este egală cu raportul $\underline{U}(z)/\underline{I}(z)$. Ar fi egală doar dacă nu am avea unde inverse.

Mărimile Z_0 și $\underline{\gamma}$ se numesc **parametrii secundari** ai liniei de transmisie. Aceștia descriu complet comportarea electrică a liniei.